

در محضر امیر المؤمنین علیه السلام

دانشنامه اخلاق شیعه

بر بنای خطبه مستقین (مقدمه و فیه خطبه همام)

باموضوع معاد

جلد دوازدهم

محمدرضا حاتم پوری کرمانی

سرشناسه	: حاتم‌پوری ، محمدرضا ، ۱۳۴۵
عنوان و نام پدیدآور	: در محضر امیرالمؤمنین (علیه السلام) / مؤلف محمدرضا حاتم‌پوری کرمانی
مشخصات نشر	: تهران، حاتم ، ۱۳۹۷
مشخصات ظاهری	: ۵۰۱ ص
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۹۴۴۶۸-۴-۱
وضعیت فهرست‌نویسی : فیا	
موضوع	: شرح نهج‌البلاغه (خطبه‌ی همام - اوصاف متقین و پارسایان)
مندرجات	: ج ۱۲ ، در اندیشه معاد (۲) اسرار مرگ
بندی کنگره	: BPrA/0.422/ج۲ ۱۳۸۴
رده‌بندی دیویی	: ۹۵۱۵/۲۹۷
ماره کتاب‌شناسی ملی	: ۸۴-۳۶۶۶۶ م

www.hatampoori.com

آدرس سایت :

darmahzar@gmail.com

آدرس الکترونیکی :

عنوان کتاب : در محضر امیرالمؤمنین (علیه السلام) (نشانام اخلاق شیعه بر مبنای خطبه متقین)

مؤلف : حجت‌الاسلام والمسلمین محمدرضا حاتم‌پوری کرمانی

چاپ و لیتوگرافی : ولی عصر (عجل الله تعالی فرجه) - قم

صحافی : حمید - قم

ناظر چاپ : مؤسسه میراث نبوت

شمارندگان : ۳۰۰۰

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۹۴۴۶۸-۴-۱

شابک دوره : ۹۷۸-۶۲۲-۹۹۴۳۱-۱-۳

قیمت : ۴۰۰۰۰ تومان

انتشارات : تهران ، بلوار ابوذر ، بین پل سوم و چهارم ، مسجد امام علی بن الحسین (علیه السلام)

تلفن : ۰۲۱۳۳۸۲۵۲۵۳ - ۰۹۳۵۱۷۲۳۵۷۲

فهرست مطالب

شماره صفحه	عنوان
۲۱	سخن ناشر
۲۳	پیشگفتار
۲۸	سیمایی از خطبه‌ی همّام
۲۹	معرفی اجمالی خطبه و سؤال و جواب همّام با امیرالمؤمنین (علیه السلام)
۳۰	خطبه‌ی همّام
۳۳	ترجمه خطبه‌ی همّام
۳۷	صفت بیست و دوم پادشایان در اندیشه‌ی معاد
۳۸	سایر عبارات مربوط به معاد در خطبه‌ی همّام
۴۱	توضیح و راهنمایی در مرگ
۴۹	اسرار مرگ و انواع آن
۴۹	ناتوانی بشر در شناخت مرگ
۵۲	سیمای مرگ در قرآن کریم
۵۲	۱- چشیدن طعم مرگ
۵۳	۲- رسیدن جان به حلقوم
۵۴	۳- رسیدن روح به تراقی
۵۵	۴- سكرات و غمرات مرگ (مستی و سختی‌های زمان مرگ)
۵۵	توضیحی در مورد سكرات و غمرات موت
۵۷	نکته‌ی بسیار مهم
۵۸	سؤال) از امام صادق (علیه السلام) پرسیدند: نحوه‌ی جان‌سپاری چگونه است؟
۶۱	حقیقت مرگ در آیات و روایات
۶۱	۱- خرابی دنیا
۶۲	۲- فشار مرگ و فراموشی علوم

- ۶۲- ۳- عدم حرکت اعضای بدن و خداحافظی آن‌ها از همدیگر
- ۶۶- ۴- پاره‌کننده‌ی ریسمان عمر
- ۶۷- مثلی عبرت‌آموز از بلوهر
- ۶۸- ۵- دروازه‌ی آخرت و آغاز عدالت
- ۷۱- ۶- نزدیک‌تر از سایه به انسان
- ۷۳- ۷- عدم امکان فرار از آن
- ۷۶- داستان استناد از حضرت سلیمان علیه السلام برای فرار از عزرائیل علیه السلام
- ۸۰- ۸- پاک‌کننده‌ی گناهان مؤمنان
- ۸۰- امام کاظم علیه السلام بر بالین مختصر
- ۸۱- ۹- بشارت، وعید و ابواب
- ۸۱- ۱۰- عزیمت به سرای نعمت یا هلاکت
- ۸۲- ۱۱- آغاز زندگی جدید (برای مؤمنان)
- ۸۴- ۱۲- آسایش و راحتی برای مؤمنان و آسایش‌های الهی
- ۸۶- داستان (ملک‌الموت علیه السلام) و مدارا با مؤمنان
- ۸۷- داستان (قبض روح حضرت آدم علیه السلام)
- ۸۸- داستان (قبض روح حضرت ابراهیم علیه السلام)
- ۸۹- داستان (چگونگی مرگ حضرت موسی علیه السلام)
- ۹۱- داستان (روایت دیگری از نحوه‌ی مرگ حضرت موسی علیه السلام)
- ۹۴- داستان (قبض روح مؤمن و پایان دردها)
- ۹۶- ۱۳- خوابی طولانی
- ۹۸- ۱۴- کندن جامه‌ی خشن و چرکین و کندن جامه‌ی فاخر و زیبا
- ۹۹- داستان (مرگ همانند حمام رفتن)
- ۱۰۰- ۱۵- آغاز سخت‌ترین لحظات

۱۰۱	داستان) سختی جان دادن
۱۰۵	۱۶- دیدار یار
۱۰۷	حکمت مرگ
۱۰۷	الف) رسیدگی به اعمال
۱۰۸	ب) مختل شدن امور زندگی
۱۱۱	ج) تکامل و انتقال از مرحله‌ای به مرحله‌ای دیگر
۱۱۴	سؤال) مجزیه‌های جان‌ها چه کسی است ؟
۱۱۴	۱- ذات مقس پروردگار
۱۱۵	قبض روح رسول ﷺ
۱۱۹	قبض روح حضرت امیر مؤمنین علیه السلام
۱۲۰	۲- ملک الموت و دشت تار مرگ
۱۲۱	قبض روح حضرت زهرا علیها السلام
۱۲۴	سؤال) چگونه عزرائیل علیه السلام مامور قبض روح انسان‌ها شد ؟
۱۲۵	سؤال پیامبر) از عزرائیل ! در قبض روح چه کسانی بیشتر ترخم کردی ؟
۱۳۱	سؤال) چگونه ملک الموت روح و جان انسان‌ها را به صورت هم‌زمان قبض می‌کند ؟
۱۳۲	توجه مستمر به حضرت عزرائیل علیه السلام
۱۳۴	انواع اجل از نظر زمان
۱۳۴	۱- اجل معلوم (مسمی)
۱۳۵	۲- اجل نامعلوم (غیرمسمی)
۱۳۸	اجل معلق ، چیست ؟
۱۳۹	راه‌های به تأخیر انداختن اجل معلق
۱۳۹	۱- ایمان به خداوند
۱۴۰	۲- عبادت و تقوا
۱۴۲	۳- صدقه

- ۱۴۲ داستان تأخیر مرگ تعلیقی
- ۱۴۴ داستان صدقه و تأخیر اجل غیر حتمی
- ۱۴۵ ۴- صله‌ی ارحام
- ۱۴۶ ۵- حُسن هم‌جواری
- ۱۴۷ ۶- حُسن خُلق
- ۱۴۷ داستان مرگ زودرس زن بد اخلاق
- ۱۴۸ ۷- شا کردن پدر و مادر
- ۱۴۸ داستان وساطت امام کاظم علیه السلام و تأخیر در مرگ غیر محتوم
- ۱۵۰ ۸- قرائت دعای طول مر بعد از هر نماز
- ۱۵۱ آنچه اجل معلق را یک - را کوتاه می‌کند
- ۱۵۱ ۱- غضب خداوند
- ۱۵۱ ۲- آزردن والدین
- ۱۵۲ ۳- گناه و معصیت
- ۱۵۲ داستان مرگ زودرس جوان بی‌ادب
- ۱۵۳ ۴- قطع رحم
- ۱۵۴ داستان مرگ زودرس در اثر قطع رحم و سعایت
- ۱۵۶ ۵- قسم دروغ
- ۱۵۶ ۶- زناکاری
- ۱۵۷ ۷- ظلم و ستم
- ۱۵۸ داستان نفرین مادری مظلوم و دل‌شکسته
- ۱۶۰ بحثی کوتاه درباره‌ی تقدیر
- ۱۶۶ انواع مرگ از نظر کیفیت
- ۱۶۶ اول (مرگ طبیعی

۱۶۷	دوم) مرگ غیرطبیعی (مفاجأة)
۱۶۷	الف) مرگ سفید
۱۶۸	ب) مرگ سیاه
۱۶۸	ج) مرگ عمدی یا خودکشی
۱۶۹	د) مرگ با قصاص و اعدام
۱۶۹	داستان) مرگ غیرطبیعی و آموزش گناهان
۱۷۰	سوم) موت ارادی (موت اختیاری)
۱۷۲	معانی و تریف مرگ ارادی
۱۷۹	چند حکایت درباره موت اختیاری و اطلاع از زمان مرگ
۱۷۹	حکایت اول) داستان نوح
۱۸۰	حکایت دوم) نگاه بدین مآذی خد
۱۸۰	حکایت سوم) موت اختیاری آیه به رحمت ﷺ
۱۸۱	حکایت چهارم) مقام عرفانی مرحوم ملا حسینقلی همدانی
۱۸۲	حکایت پنجم) موت اختیاری غلام
۱۸۳	حکایت ششم) اطلاع از زمان سفر آخرت
۱۸۶	حکایت هفتم) عدم ظرفیت افراد از اطلاع زمان مرگ
۱۹۲	چهارم) بهترین مرگ (شهادت)
۱۹۶	شهید غیر مقتول
۱۹۶	برخی از کارها و اموری که موجب می شود مرگ ما هم ارزشمند باشد
۱۹۶	۱- ثبات قدم و پایداری در راه خدا
۱۹۷	۲- کسب علم و دانش
۱۹۷	۳- دائم الوضو بودن
۱۹۷	۴- خدمت به همسر در کار خانه

- ۱۹۸ ۵- فرو بردن خشم
- ۱۹۸ ۶- مرگ زنان باردار و شیرده
- ۱۹۹ ۷- جهاد مردان و غیرت و عفاف زنان
- ۱۹۹ ۸- صبر بر بلایا و گرفتاری‌ها
- ۲۰۰ ۹- جانبازی در راه خداوند
- ۲۰۰ ۱۰- دایر موارد
- ۲۰۱ پنجمرگ معنوی (مرگ دل‌ها)
- ۲۰۴ سؤال: مردمان متحرک چه کسانی هستند؟
- ۲۰۴ اول (کافران بی‌دینان)
- ۲۰۴ دوم (جاهلان و نادانان)
- ۲۰۴ سوم (تارکین امر به معروف نهی منکر)
- ۲۰۶ چهارم (دروغ‌گویان)
- ۲۰۶ پنجم (مرفهان بی‌درد)
- ۲۰۸ ششم (فقرای بی‌دین و ایمان)
- ۲۰۹ راه‌های درمان و نجات از مرگ دل‌ها
- ۲۰۹ ۱- تفکر در آیات الهی
- ۲۰۹ ۲- رعایت تقوا
- ۲۱۰ ۳- معرفت و انس با قرآن
- ۲۱۱ ۴- همنشینی با صالحان و زنده‌دلان
- ۲۱۱ ۵- نصیحت‌پذیری
- ۲۱۲ ۶- دوری از گناهان
- ۲۱۴ انواع اجل (مرگ مؤمنان و فاسقان)
- ۲۲۰ حکایتی از مولوی
- ۲۲۲ بخش اول (توصیف مرگ مؤمنان و مقربان)

۲۲۲	الف) مرگ مؤمن بر اساس قرآن کریم
۲۲۵	ب) مرگ مؤمن بر اساس روایات
۲۲۷	سؤال) آیا مؤمن بدون درد می میرد؟
۲۲۹	سؤال) مرگ شیعیان واقعی چگونه است؟
۲۳۴	بخش دوم) توصیف مرگ کافران و فاسقان
۲۳۷	سه دیدار و گفت و گو در هنگام جان کندن
۲۳۷	داستان) نندار وحشتناک ابراهیم با عزرائیل علیه السلام
۲۴۰	سؤال) سخن برین مرگ ها برای چه کسانی است؟
۲۴۰	الف) دشمنان دوستان اهل بیت علیهم السلام
۲۴۱	ب) حاکم ظالم، خورنده ی مال یتیم و دروغ گو
۲۴۲	ج) طماع و حسود
۲۴۳	د) نمّام و سخن چین
۲۴۳	هـ) مجرد و عذاب بودن
۲۴۳	سؤال) انسان به هنگام مرگ چه سهواً های را مشاهده می کند؟
۲۴۵	مشاهدات مخصوص مؤمنان
۲۴۹	مشاهدات مخصوص کافران
۲۵۰	مشاهدات مشترک مؤمنان و کافران
۲۵۱	سؤال) چرا صالحان مشتاق سفر آخرت، هستند اما بیشتر مرگ را دوست ندارند؟
۲۵۱	الف) پنداشتن مرگ به منزله ی عدم و نابودی
۲۵۲	ب) عدم آمادگی برای مرگ
۲۵۳	ج) آبادانی دنیا و ویرانی آخرت
۲۵۳	د) نداشتن زاد و توشه در آخرت
۲۵۴	هـ) آغاز و مشاهده ی عذاب ها
۲۵۵	و) عدم شناخت مرگ

- عوامل آسانی مرگ ۲۵۹
- ۱- اعتقاد و ایمان راستین ۲۵۹
- داستان) جناب سلمان فارسی رضی الله عنه در بازار آهنگران ۲۵۹
- ۲- محبت و داشتن ولایت امیرالمؤمنین علیه السلام ۲۶۰
- ۳- وضو در هنگام خواب ۲۶۱
- ۴- نماز اول وقت و گفتن شهادتین در هنگام احتضار ۲۶۱
- ۵- نماز مخصوص در شب جمعه و ذکر صلوات ۲۶۲
- ۶- قرائت سوره زلزال ، یس و آیه الکرسی ۲۶۲
- ۷- قرائت دعا اُعِذْ بِكُلِّ هَوْلٍ ۲۶۳
- ۸- روزه‌داری ۲۶۵
- ۹- نیکی به والدین و صلی بر ائمه علیهم السلام ۲۶۶
- ۱۰- کمک به نیازمندان ۲۶۶
- ۱۱- رعایت امور مربوط به محتضر ۲۶۷
- سؤال) آیا یاد مرگ ، آثار ، برکات و فوایدی هم دارد؟ ۲۶۷
- برخی از آثار و برکات یاد مرگ ۲۶۹
- ۱- تقویت ایمان و یقین ۲۶۹
- ۲- زهد و دوری از دنیا ۲۷۰
- ۳- نابودی شهوات نفسانی و غفلت‌ها ۲۷۱
- ۴- اعتدال در زندگی فردی ، اجتماعی و اقتصادی ۲۷۲
- ۵- احیای قلب و آسانی مرگ ۲۷۶
- ۶- قناعت ۲۷۷
- ۷- آسانی ناملايمات ۲۷۷
- ۸- افزایش پذیرش مواعظ و نصایح ۲۷۸

۲۷۸	۹- آمادگی برای سفر آخرت
۲۸۰	۱۰- جمع‌آوری زاد و توشه
۲۸۲	داستان) آرزوی حضرت مریم علیها السلام بعد از مرگ
۲۸۴	داستان) لقمان حکیم علیه السلام هنگام مرگ
۲۸۶	هدایای سفر آخرت
۲۹۵	سؤال) منظور از زیاد یاد مرگ بودن ، چه مقدار در روز است ؟
۲۹۵	سؤال) آیا آرزوی مرگ کردن پسندیده است ؟
۳۰۱	سؤال) پایان مرگ چه زمانی است ؟
۳۰۳	بحثی درباره‌ی عاقبت به‌خیری
۳۰۳	معنای عاقبت به‌خیری
۳۰۴	دو جنبه در عاقبت به‌خیری
۳۰۴	الف) عاقبت به‌خیری دنیوی
۳۰۶	ب) عاقبت به‌خیری اخروی
۳۰۸	عاقبت به‌خیری در قرآن
۳۱۱	مراحل عاقبت به‌خیری
۳۱۲	۱- اندیشه و تفکر
۳۱۴	۲- تقوا
۳۱۵	سؤال) برای متقی شدن چه باید کرد ؟
۳۱۵	مؤلفه‌های ایجابی و سلبی تحقق تقوا
۳۱۶	اول) مؤلفه‌های ایجابی
۳۲۱	داستان فضیل بن عیاض
۳۲۳	دوم) مؤلفه‌های سلبی
۳۲۸	۳- توکل و دعا
۳۲۹	دو مورد از دعا‌های مخصوص عاقبت به‌خیری

- ۳۳۰ اهمیت عاقبت به خیری برای امیرالمؤمنین (علیه السلام)
- ۳۳۱ عاقبت به خیری دعای اصلی بزرگان
- ۳۳۲ نمونه‌هایی از عاقبت به خیران
- ۳۳۸ نمونه‌هایی از عاقبت به شران
- ۳۴۴ بحثی درباره‌ی وصیت
- ۳۴۴ سؤال) نظر شارع مقدس در مورد وصیت چیست ؟
- ۳۴۴ وصیت در آیات
- ۳۴۷ برخی از نکاتی که باید درباره‌ی وصیت لحاظ شود
- ۳۴۹ وصیت در روایات
- ۳۴۹ حکمت وصیت
- ۳۵۰ عدالت در وصیت
- ۳۵۱ داستان) برخورد پیامبر (صلی الله علیه و آله) با وصیت ناعادلانه
- ۳۵۲ وصایای واجب و مستحب
- ۳۵۲ جواز وصیت در حال حیات
- ۳۵۲ جبران قصور و کوتاهی‌ها
- ۳۵۳ آداب نگارش وصیت‌نامه
- ۳۵۴ نمونه‌هایی از وصایای اولیای الهی (علیهم السلام)
- ۳۵۴ وصیت‌نامه‌ی پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)
- ۳۵۶ سؤال) چرا رسول خدا (صلی الله علیه و آله) از نوشتن وصیت‌نامه صرف نظر کرد ؟
- ۳۶۵ وصیت‌های حضرت زهرا (علیها السلام)
- ۳۶۸ وصیت‌نامه‌ی امیرالمؤمنین (علیه السلام)
- ۳۷۲ آخرین وصیت امیرالمؤمنین (علیه السلام)
- ۳۷۷ وصایا و نصایح امام حسن مجتبی (علیه السلام) در آخرین لحظات عمر
- ۳۷۸ ویژگی‌های مصاحب و همنشین

۳۷۹	وصیت‌نامه‌ی امام حسن علیه السلام به امام حسین علیه السلام
۳۸۰	وصیت‌نامه‌ی امام حسین علیه السلام
۳۸۱	وصیت امام حسین علیه السلام به امام سجاد علیه السلام
۳۸۳	وصایای لقمان حکیم
۳۸۷	داستان) شاگرد هوشیار
۳۸۸	داستان) اولین حکمت جناب لقمان علیه السلام
۳۸۹	وصیت‌ها: لقمان حکیم به فرزندش ناتان
۴۰۰	بحثی کوتاه درباره‌ی ارث و وارث
۴۰۵	سؤال) چرا ارث به سر برادر زن است؟
۴۰۷	سؤال) در وقت حضور بر بالن افراد در حال احتضار چه باید کرد؟
۴۰۸	آداب و احکام محتضر
۴۰۸	اول) روبه‌قبله نمودن
۴۰۸	دوم) دراز کردن دست در دو طرف بدن
۴۰۸	سوم) خواندن بعضی از سوره‌ها و آیت قرآن
۴۰۹	چهارم) قرائت ذکر لا اله الا الله الحلیم الکریم ... آخر ...
۴۱۰	پنجم) تلقین محتضر به شهادت
۴۱۱	فلسفه‌ی تلقین در زمان احتضار
۴۱۱	موانع بازدارنده از گفتن شهادتین
۴۱۱	الف) سستی اعتقادات
۴۱۲	ب) گناهان و تیرگی دل‌ها
۴۱۳	ج) دل‌بستگی به دنیا
۴۱۴	د) سبک شمردن نماز
۴۱۵	هـ) نارضایتی پدر و مادر
۴۱۶	ششم) تحقیر دنیا و امیدوار کردن به رحمت الهی

- ۴۱۷ مکروهاتِ هنگام احتضار
- ۴۱۷ مستحبات بعد از مرگ
- ۴۱۹ آداب تشییع جنازه
- ۴۱۹ مستحبات تشییع جنازه
- ۴۲۰ مکروهات تشییع جنازه
- ۴۲۰ سؤال) لُت تأکیدهای زیاد جهت حضور در تشییع جنازه چیست ؟
- ۴۲۲ الف) اورنگ مرگ و سفر آخرت
- ۴۲۱ ب) طاب مغفرت و شهادت به نفع میت
- ۴۲۲ ج) آمرزشی برای میت و پاداشی برای تشییع کننده
- ۴۲۳ واجبات پس از غسل دادن میت
- ۴۲۳ اول) کیفیت غسل دادن میت
- ۴۲۶ شرایط غسل
- ۴۲۷ سؤال) به چه علت مردگان را غسل می دهند و کفن می کنند ؟
- ۴۲۸ داستان) غسل نورانی
- ۴۲۹ دوم) کیفیت حنوط کردن
- ۴۳۰ سوم) کیفیت کفن کردن
- ۴۳۰ چهارم) کیفیت نماز میت
- ۴۳۴ پنجم) کیفیت دفن میت
- ۴۳۵ تلقین میت
- ۴۳۵ نماز لیلۃ الدفن
- ۴۳۶ علت خاک سپاری اموات
- ۴۳۶ سؤال) نظر اسلام در مورد تعجیل یا تأخیر در خاک سپاری اموات چیست ؟
- ۴۳۶ سؤال) نبش قبر چه حکمی دارد ؟

- سؤال) گریه کردن در مرگ عزیزان از نظر
۴۳۷ شرع مقدس اسلام چه حکمی دارد ؟
- سؤال) چرا وقتی خبر مرگ کسی را می‌شنویم باید استرجاع کنیم ؟
۴۴۲
- سؤال) آیا اطعام و غذا دادن در ایام سوگواری پسندیده است ؟
۴۴۳
- سؤال) چه کارهایی انجام دهیم تا بعد از مرگ ، ثواب بیشتری به ما برسد ؟
۴۴۵
- جناب مولوی در تصوّر جناب حمزه رحمته الله از مرگ می‌گوید
۴۴۶
- خودآزمایی از میزان معرفت حضور
۴۵۷
- فهرست منابع و مآخذ
۴۸۱
- فهرست احکامی از کتب معتبره در محضر امیرالمؤمنین علیه السلام
۴۹۵

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ الْمُعْصومِينَ سَيِّمًا ابْنِ عَمِّهِ وَوَصِيِّهِ أَهْلَ الْبَيْتِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالْعَلَّاهُ الْغَالِبُ عَلَى بَنِي إِبِطَالِبٍ وَلَعَنَهُ اللَّهُ عَلَى أَعْدَائِهِمْ أَجْمَعِينَ إِلَى قِيَامِ يَوْمِ الدِّينِ ﴿وَقُلْ رَبِّ أَدْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِي مُخْرَجَ صِدْقٍ وَاجْعَلْ لِي مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا﴾ و بگو: پروردگارا! مرا (در هر کاری) با صداقت وارد کن، و با صداقت خارج ساز؛ و از سوی خود، حاجتی را نکنند، برایم قرار ده.^۲

— امیرالمؤمنین (علیه السلام) در خطبه‌ی ۱۵۷ نهج البلاغه می‌فرماید: حمد و ستایش آن بزرگوار است که ستایش را کلید یاد خود، مایه‌ی فوزنی فضل و نعمتش و رهنمای نعمت و عزیمت خدایش قرار داد.

امید آنکه بتوانیم سه مرتبه، شکر را به محضر حضرت دوست بجای آوریم.

- ۱- شکر و تقدیر لسانی: ۲. شکر و تقدیر قلبی و درونی: ۳- شکر و تقدیر عملی و جوارحی.
- اگرچه پرواضح و مشخص است که از انجام آن ناتوانیم، ولی از این باب که فرمود:
- ﴿اعْمَلُوا آلَ دَاوُودَ شُكْرًا وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِ الشُّكُورِ﴾

اینک ای آل داوود! شما شکر و ستایش خدا را بجای آورید، (هرچند) از بندگان من عده‌ی خیلی شکرگزارند.^۳

با استعانت از درگاه حضرت احدیت و با توسل به روح بندگی که در اسلام (صلی الله علیه و آله) و اخذ اذن و اجازه از مولای متقیان امیرالمؤمنین (علیه السلام) با درک قاصر خود به شرح برخی از خطبه‌ها،

۱- از آنجایی که ممکن است بعضی از عزیزان به جلد اول مجموعه‌ی در محضر امیرالمؤمنین (علیه السلام) [و پیشگفتار آن که حاوی برخی نکات مهم است] دسترسی نداشته باشند، خلاصه‌ای از آن را در اینجا یادآوری می‌کنیم.

۲- سوره‌ی مبارکه‌ی اسراء، آیه‌ی شریفه‌ی ۸۰.

۳- سوره‌ی مبارکه‌ی سباء، آیه‌ی شریفه‌ی ۱۳.

نامه‌ها و کلمات قصار آن امیر بیان و فصاحت، که سخنشان از کلام الهی گرفته شده و عطر و بوی سخن پیامبر ﷺ را به مشام می‌رساند، می‌پردازیم؛ چرا که بهترین نمونه‌ی کامل عمل به این گفتار، سیره‌ی خود آن بزرگوار بوده است.

کسی که با نهج‌البلاغه مأنوس باشد، به این جمله‌ی بزرگان پی می‌برد که نهج‌البلاغه کتابی است فرورتر از کلام خالق و فراتر از کلام مخلوق و یا قرآنی است که از مقام خود تنزل کرده است.

پس از امیرالمؤمنین (علیه السلام) تنها شخصیتی که در طول تاریخ بشریت صاحب کلمه و جمله‌ی "سَلَوْتُ نَبِيَّ أَنْ يَقْدُونِي، از من سؤال کنید، قبل از آنکه از بین شما بروم".^۱ امام صادق (علیه السلام) بوده‌اند. ایشان در جمله‌ای کوتاه فرموده‌اند:

من همه‌ی علوم را از پیغمبر یاد گرفتم؛

أَوَّلُهَا أَنْ تَعْرِفَ نَفْسَكَ خَدَمَ خُودَ رَا بَشَنَاسِي؛

والثَّانِي أَنْ تَعْرِفَ مَا مَنَعَ نَفْسَكَ؛ خداوند چه نعمت‌هایی در خلقت تو به کار برده است؛

وَالثَّالِثُ أَنْ تَعْرِفَ مَا أَرَادَ مِنْكَ؛ [از تو چه خواسته یا] هدف از خلقت تو چه بوده است؛

وَالرَّابِعُ أَنْ تَعْرِفَ مَا يُخْرِجُكَ عَنْ دِينِكَ؛ چه چیزهای تو را از دین خارج می‌کند [که موجب سخط و غضب الهی می‌شود].^۲

برای به‌دست آوردن این علوم و رسیدن به رضایت و وردگاری، در مرحله‌ی اول باید محبت دنیای مذموم (نه دنیای ممدوح) را از دل خارج کرد و با توجه به این مهم که خداوند ما را برای آخرت خلق کرده، نه دنیا، باید در به‌دست آوردن صفات آخرت‌خواهان، سعی پایداری و متقین تلاش کرد.

جاذبه‌های زیبای نهج‌البلاغه و عظمت علمی و عملی صاحب آن، دینی وجود نازنین امیرالمؤمنین (علیه السلام) [در موضوعات مختلف از جمله توحید و صفات الهی، عبادت و بندگی، جهاد و شهادت، سیاست و سیاست‌مداری، اخلاق، تهذیب و تربیت ارواح] را در پیش‌گفتار بلند اول توضیح دادیم.

۱- نهج‌البلاغه، خطبه‌ی ۱۸۹.

۲- کافی، ج ۱، ص ۱۲۴.

توضیح دادیم وقتی امام علیه السلام بر مسند اخلاق، تهذیب و تربیت ارواح می‌نشینند و برای عارفی، مثل جناب همّام که به نوشتیدن چند جرعه از معارف الهی قانع نیست، دریچه‌های پارسایی و وارستگی را چنان می‌گشایند و ده‌ها صفت اخلاقی را به گونه‌ای بلیغ و کامل بیان می‌کنند که گویا قرن‌هاست بر مسند ارشاد خلق نشسته‌اند.

از این رو تأثیر و شگفتی کلام امیر علیه السلام تا آنجاست که جناب همّام تاب نمی‌آورد و صیحه‌ای می‌زند و نقش بر زمین می‌شود. به یقین، چنین نفوذ کلامی در تاریخ بشریت بی‌سابقه است.

نکات قابل توجه

نکته‌ی اول: این کتاب با عنوان "در محضر امیرالمؤمنین علیه السلام" در آغاز به شکل سخنرانی و کلاس درس بوده است که در جمع صدها و گاهی هزاران نفر از مؤمنان الهی و عاشقان اهل بیت علیهم السلام در مسجد امام علی بن الحسین علیه السلام بیان شده است. سپس، با همت جمعی از عزیزان، مطالب شفاهی و سخنان ضبط شده، ستوب گردید و پس از تغییرات و اصلاحات و نیز بعد از افزودن اضافات و زدودن حواشی به شکل حاضر در دست. و ان شاء الله به عنوان مجموعه‌ای کامل از مباحث اخلاقی و تربیتی در اختیار دانش‌پژوهان و محققان علاقه‌مندان و مؤمنین قرار خواهد گرفت.

نکته‌ی دوم: بر خود فرض می‌دانم از علماء، فضلا، طلاب، دانشجویان و پژوهشگران مؤسسه‌ی قرآنی و فرهنگی در محضر امام سجاد علیه السلام صمیمانه قدردانی کنم که اینجانب را در برپایی کلاس مذکور، تشویق نموده‌اند.

نکته‌ی سوم: از همراهی همه‌ی دوستان عزیزی که در تزیین گفتار به نوشتار، تنظیم و تدوین، چاپ و نشر کتاب، اینجانب را یاری داده‌اند، سپاسگزار می‌شوم و همچنین توفیقات روزافزون را برای این عزیزان از خداوند متعال خواستارم.

نکته‌ی چهارم: در فرآیند نگارش کتاب، بسیاری از نظرات، عبارات و حکایات به شیوه‌ای روان‌تر و گویاتر بازگو شده است و کوشیده‌ایم کلمات غامض و سخت را با واژگانی روان‌تر تعویض کنیم و بخش‌هایی را که ارتباط چندانی با این مبحث ندارد حذف کنیم.

نکته‌ی پنجم: بهترین راه برای تربیت روح، تبدیل قوا و استعدادهای انسانی از رفته به فعل است و این مهم فقط با پیروی محض از کلام خدا و فرمایشات معصومان علیهم السلام میسر است.

به‌راستی که باید به ایشان عرض کرد: کَلَامُكُمْ نُورٌ وَ أَمْرُكُمْ رُشْدٌ^۱

— امام باقر (علیه السلام) می‌فرماید:

يَا فَضِيلُ إِنَّ حَدِيثَنَا يُحْيِي الْقُلُوبَ؛ ای فضیل! گفتار ما دل‌ها را زنده می‌کند.^۲

نکته‌ی ششم: به حق، بعد از قرآن کریم، نهج‌البلاغه جامع‌ترین کتابی است که دوست و دشمن به عظمت آن اعتراف کرده‌اند و تحت تأثیر آن قرار گرفته‌اند.

قصد ما این است که از خداوند متعال مدد جوییم و برای درک بیشتر این ره‌گشای فصیح و بلیغ، نردبان‌های روح، مرام‌نامه‌ی هستی، نظام‌نامه‌ی علم و عمل، رابطه‌ی دین و دانش، پیوندهای هی‌حیات و ممات، آموزگار بزرگ تعلیم و تربیت و منشور عدالت محور حکومت‌داری، یعنی نهج‌البلاغه، بذات تفسیری مهم و ارزشمندی برای جویندگان راه حقیقت متذکر شویم؛ مطالبی که هر سالک برای رسیدن به منزل مقصود الهی باید به آن‌ها توجهی جدی داشته باشد و البته بر آن‌ها جامه‌ی حقیقت پوشانده شود.

در این مسیر هر سالکی باید به موازات مسیر عینیت خاص داشته باشد:

۱) همان‌گونه که برای رهایی از بیماری، باید داروی مناسب را مصرف و از برخی امور پرهیز کرد، برای نجات یافتن از امراض روحی نیز باید واجبات را انجام داد و محرمات را ترک کرد و البته، در رسیدن به این رستگاری انجام مستحبات و ترک مکروهات نیز نقش اساسی دارند.

۲) همان‌طور که برای بهبود بیماری، مصرف دارو باید تا مدت‌زمانی مشخص ادامه داشته باشد، در غلبه بر نفس و یا روی آوردن به عمل پسندیده نیز مداومت و تکرار لازم است. تکرار فعل نیکو باعث می‌شود بعد از مدتی آن عمل برای انسان ملکه شود و از آن بیکاری باعث صفای دل گردد.

— امام باقر (علیه السلام) می‌فرماید:

أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى مَا دَاوَمَ عَلَيْهِ الْعَبْدُ وَ إِنْ قَلَّ

محبوب‌ترین کارها نزد خداوند تعالی آن است که انسان بر آن مداومت کند، هر چند اندک باشد.^۳

۱- مفاتیح‌الجنان، زیارت جامع‌ی کبیره، من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۶۱۶.

۲- خصال، ج ۱، ص ۲۲. الحکم‌الزّهرا، حدیث ۶۹۰.

۳- کافی، ج ۲، ص ۲۱۲.

رهرو آن نیست که گه تند و گهی خسته رود
 - امام صادق علیه السلام در مورد مدت زمان لازم برای استمرار یک عمل نیک می فرمایند :
 لَوْ كَانَ الرَّجُلُ عَلَى عَمَلٍ فَلَيْدُمْ عَلَيْهِ سَنَةٌ ...

هرگاه مردی عملی را اراده کرد ، پس تا یک سال آن را ادامه بدهد .^۱

(۳) همان طور که می دانیم ؛ نیت ، مقدمه‌ی عمل است و رابطه‌ی مستقیم با عمل دارد و هر عملی با نیت آن قابل قبول است ؛ بنابراین برای انجام هر عملی باید نیتی خالص داشت تا آن عمل مورد قبول واقع شود و مشمول آیه‌ی ۲۷ سوره‌ی مبارکه‌ی مائده گردد چنان که می فرماید :

﴿... إِنَّهُ يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ﴾ ؛ ... همانا خداوند فقط از متقین قبول می کند .

(۴) همان گونه که در سلامت جسم ، ورزش لازم است ، برای تهذیب نفس نیز جهاد و مبارزه با نفس لازم است . یعنی ، برای کسب رتبه‌ی تهذیب ، باید آزمایش های سخت و دشواری را پشت سر گذاشت .

- امیرالمؤمنین علیه السلام می فرماید :

إِنْ أَمَرْنَا صَعْبُ مُسْتَصْعَبٌ ، يَخْمِدُ الْإِيمَانُ بِدُؤْمِنْ أَمْتَحَنَ اللَّهُ قَلْبَهُ لِلْإِيمَانِ وَلَا يَعْبَى حَدِيثُنَا إِلَّا صُدُورُ أَمِينَةٍ وَأَخْلَامُ رَزِينَةٍ

امر (شناختن) ما اهل بیت کار بسیار دشواری است و جز بنده‌ی مؤمن که خداوند قلب او را با ایمان آزموده ، کسی نمی تواند به آن برسد و احادیث ما را جز سینه های امانت دار و عقل های سالم نمی تواند حفظ کند .^۲

در پایان ، از خداوند متعال طلب می کنیم که ما را به وظایفمان آشنا و خرسند به آن ها یاری فرماید .

محمدرضا باهنر ، پوری کرمانی

۱- همان مدرک ، ص ۲۱۱ .

۲- نهج البلاغه ، خطبه‌ی ۱۸۹ .

